

конфіденційність інформації.

Особливо важливим є питання підготовки персоналу до переходу на електронний документообіг. Оцінка готовності працівників до впровадження цієї системи має бути складовою частиною стратегії управління підприємством у період воєнного стану. Для цього необхідно провести навчання та тренінги, спрямовані на освоєння нових інструментів і технологій, а також на забезпечення кваліфікованим електронним підписом всіх співробітників. Цей підхід дозволяє не лише забезпечити законність і достовірність електронних документів, але й сприяє оптимізації трудових процесів. Цифровізація трудових відносин в умовах воєнного стану відкриває нові можливості для забезпечення безпеки працівників. Фізичні методи контролю і документообігу в умовах військової агресії можуть бути не лише менш ефективними, а й небезпечними. Упровадження електронного документообігу дозволяє зменшити необхідність фізичних контактів і переміщень працівників, що особливо важливо для їх безпеки під час війни [1, с. 430].

Отже, цифровізація трудових відносин є не просто модернізацією, а й важливим кроком для підвищення ефективності управління підприємствами та забезпечення безпеки працівників у складних умовах воєнного стану. Урахування цих змін у трудовому законодавстві має стати пріоритетним напрямком для адаптації до викликів часу та розвитку сучасної інформаційної цивілізації.

1. Швець Н. М., Цифровізація трудових відносин за умов воєнного стану. Transformation of the legal system and human rights protection under the influence of martial law: Scientific monograph. 2024. С.416-437.
2. Мельничук О. Ф., Мельничук М. О., Павліченко І. М. Правове регулювання та особливості застосування дистанційної роботи в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. Випуск 70. 2022. С. 242-247.
3. Шляхи імплементації європейської політики впровадження цифрових технологій: монографія / [К. В. Єфремова, О. В. Шаповалова, М.Г. Хаустова та ін.]; за ред. К. В. Єфремової. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2022. 272 с.
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 №322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
5. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
6. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження типових форм трудових договорів про надомну та дистанційну роботу» від 05.05.2021 № 913-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0886-21#Text>.
7. Чанишева Г. І., Розвиток трудового законодавства України в умовах цифрової трансформації економіки: окремі питання. *Правова позиція*. 2023. № 1 (38). С.158-163.

Наталія ОБУШЕНКО

професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0001-7366-915X>

ПРАВОВА ПРИРОДА СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

Спадковий договір слід трактувати як договір, за якою одна сторона – набувач – зобов’язується виконати вказівки іншої сторони – відчужувача, і після його смерті набувач право власності на його майно. Це один із ключових інститутів цивільного права, який набув популярності в сучасній юридичній практиці завдяки своїй універсальності та можливості уникати багатьох правових суперечок щодо спадкування [1, с. 323]. Історично цей інститут став відомий після інтеграції римського права в європейські правові системи. Однак римське право визнавало лише дві основні підстави для відкриття спадщини: за заповітом або за законом. Спадкові договори у римському праві не існували, а будь-які угоди, що обмежували волю заповідача (наприклад, договори про відмову від спадщини),

вважалися недійсними.

Тим не менше, римське право визнавало інший вид договорів – дарування на випадок смерті, яке, проте, не було обов'язковим і могло бути скасоване до відкриття спадщини. У Стародавньому Римі також зустрічалися угоди з потенційним правом на спадкування (*pacta de successione futura*), але вони не мали юридичної сили.

Цивільний кодекс України введе спадковий договір як новий інститут, який раніше не існував у національному праві. Однак цей тип договору вже використовувався в Україні з 1811 року, коли положення Цивільного кодексу Австрії почали діяти на західноукраїнських землях. Спадкові договори були однією з підстав для спадкування до 1933 року, коли в Польщі вступив в силу Польський кодекс зобов'язань, обмеживши застосування спадкових договорів тільки для угод між подружжям.

Сучасне регулювання спадкових договорів в Україні має суттєві відмінності від норм, що діяли під час перебування західноукраїнських земель в Австрійській імперії. Сьогодні спадковий договір є відомим і регульованим правом, окрім спадкування за заповітом або законом. Спадковий договір включений до шостої книги Цивільного кодексу України, що зумовлює необхідність чіткого визначення його правової природи.

За статтею 1302 Цивільного кодексу України спадковий договір полягає в тому, що набувач зобов'язується виконувати розпорядження відчужувача та після його смерті набуває право власності на майно відчужувача [2]. Важливо, що спадкові правові норми не застосовуються до таких договорів. Тому спадковий договір за своєю суттю є не частиною спадкових правовідносин, а договором про передачу майна, де набувач стає власником лише після смерті відчужувача.

Сторонами такого договору можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, а відчужувачем може бути будь-хто, включаючи подружжя або одного з його членів. При цьому, якщо набувач є спадкоємцем за заповітом чи законом, він зберігає право на спадкування тієї частки майна, що не була включена в договір.

Особливість спадкового договору для подружжя полягає в тому, що його предметом може бути як спільне майно, так і особисте майно одного з подружжя. Спадковий договір може передбачати передачу майна між подружжям: при смерті одного з них майно переходить до іншого, а після його смерті – до набувача за договором.

Згідно зі статтею 1304 Цивільного кодексу, спадковий договір має укладатися в письмовій формі, підлягати нотаріальному посвідченню та реєстрації в Спадковому реєстрі [2]. Спадковий реєстр є електронною базою даних, що містить інформацію про посвідчені спадкові договори. Невиконання вимог щодо форми може призвести до визнання договору нікчемним.

Якщо набувач зобов'язаний виконати певні дії до чи після відкриття спадщини, то він не має права на компенсацію цих витрат за рахунок майна, переданого відчужувачем. Водночас відчужувач може призначити особу стосовно контролю виконання договору, а у разі її відсутності це завдання покладається на нотаріуса.

У разі порушення умов договору будь-яка зі сторін може вимагати його розірвання через суд. Таке розірвання можливе як до, так і після смерті відчужувача. У разі смерті набувача спадковий договір припиняється, але його спадкоємці можуть вимагати відшкодування витрат, понесених до смерті набувача [3, с. 337]. Зобов'язання набувача після його смерті переходять до його спадкоємців, якщо вони були визначені для виконання після смерті відчужувача.

Таким чином, спадковий договір має дві правові природи: він одночасно є розпорядженням на випадок смерті і договором, умови якого визначають його сутність.

1. Andriy Basko, Natalia Hryshyna, Nataliia Obushenko, Ihor Fedorov, Mykola Koteliukh. Principles of law in the legal regulation of social relations in modern conditions: administrative, criminal and constitutional aspects. *Jurnal Cita Hukum – Indonesian Law Journal* Vol 12, No 2 (2024). С. 321-338. <https://journal.uinjkt.ac.id/index.php/citahukum/issue/view/1799>.

2. Цивільний кодекс України: № 435-IV від 16.01.2003, в редакції від 10.01.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

3. Обушенко Н.М. Правова характеристика спільного заповіту подружжя. The 1st International scientific and practical conference “Scientific research: modern challenges and future prospects” (August 26-28, 2024) MDPC Publishing, Munich, Germany. 2024. С.336-338.